

МІСЦЕ УКРАЇНИ В МІЖНАРОДНИХ ЕКОНОМІЧНИХ РЕЙТИНГАХ ЗА ПОКАЗНИКАМИ ІННОВАЦІЙНОЇ АКТИВНОСТІ

LOCATION OF UKRAINE IN INTERNATIONAL ECONOMIC RATINGS FOR INDICATORS OF INNOVATIVE ACTIVITY

УДК 330.341.1

Небилиця В.С.

студент

Шосткинський інститут

Сумського державного університету

Новикова І.В.

к.е.н., старший викладач

Шосткинський інститут

Сумського державного університету

У статті здійснено аналіз сучасного стану інноваційної активності України за період 2010–2017 рр., а також досліджено положення країни в міжнародних рейтингах порівняно з іншими високорозвиненими країнами. Розкрито основні проблеми розвитку інноваційної системи, а також визначено пріоритетні завдання для вдосконалення інноваційної сфери.

Ключові слова: інновації, інноваційна діяльність, стратегічний документ, інноваційна система, інноваційна активність, інноваційний потенціал.

В статье осуществлен анализ современного состояния инновационной активности Украины за период 2010–2017 гг., а также исследовано положение страны в международных рейтингах по сравнению с другими высокоразвитыми странами. Раскрыты

основные проблемы развития инновационной системы, а также определены приоритетные задачи для совершенствования инновационной сферы.

Ключевые слова: инновации, инновационная деятельность, стратегический документ, инновационная система, инновационная активность, инновационный потенциал.

The article analyses the current state of innovation activity of Ukraine for the period of 2010–2017, as well as investigates the country's position in international rankings in comparison with other highly developed countries, discloses the main problems of the development of the innovation system, as well as identifies the priority tasks for improving the innovation sphere.

Key words: innovation, innovation activity, strategic document, innovation system, innovation activity, innovative potential.

Постановка проблеми. У сучасному світі розвиток інноваційних технологій набирає усе більших обертів. Інноваційна сфера тісно та динамічно інтегрується в усі галузі економіки, безпосередньо впливаючи на загальне зростання економічних та соціальних показників підприємств і організацій, а також країни в цілому. Кожна країна, яка прагне до підвищення конкурентоспроможності в сучасному світі, повинна спрямовувати свої зусилля на оволодіння інноваційними механізмами розвитку та впровадження інновацій у всі сфери життя, адже саме перехід на інноваційний шлях розвитку дасть змогу вийти зі стагнаційного стану та розвиватися. Зважаючи на викладене вище, дана тематика є актуальною.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Аналізом країн у міжнародних рейтингах займається багато організацій, робочі групи яких за певними групами визначають положення країни. Зокрема, проблеми, пов'язані з впливом інновацій на економічне зростання, розглянуто у працях таких вітчизняних учених, як П.С. Єщенко, Л.І. Федулова, О.І. Ковтун, О.М. Москаленко та ін. Проте дослідження впливу інноваційних чинників на загальний розвиток країни потребує постійного аналізу.

Постановка завдання. Перехід України на інноваційний розвиток є досить важливим для підвищення конкурентоспроможності вітчизняної економіки, тому метою статті є визначення рівня інноваційної активності України на міжнародній арені та порівняння з показниками інноваційної активності інших країн.

Виклад основного матеріалу дослідження. Вітчизняний ринок інноваційних технологій перебуває на стадії активного становлення. Зокрема,

збільшується ринок підприємств, що використовують інноваційні підходи, розширюється мережа доступу до Інтернету, зафіксовано відчутне збільшення експорту української продукції та інноваційних послуг.

«Незабаром основою економічного зростання стануть не капітал чи природні ресурси, а інновації та людська уява», – таку ідею озвучив в одній зі своїх статей засновник і президент Усесвітнього економічного форуму в Давосі Клаус Шваб. І це дійсно так. Більшість розвинених і зростаючих економік ще добрий десяток років тому сконцентрувалася на стимулюванні наукомістких галузей і виробництв, а також зробила ставку на інвестиції в розроблення, дослідження і збереження людського капіталу.

Сьогодні Україна не повинна бути сировинним придатком для ЄС та інших країн, а необхідно самостійно представляти на світовому ринку високоякісну продукцію, яка не тільки була б спроможна конкурувати, а стояла на одній сходинці з продукцією інших кращих країн світу. Для досягнення цієї мети Україна не тільки повинна розробляти та впроваджувати інноваційні технології, а й використовувати їх максимально.

Сьогодні в Україні бізнес цікавиться результатами науки, але для подальшого розвитку сфера інновацій потребує чітких правил гри, які МОН планує закласти в Стратегію інноваційного розвитку України до кінця червня 2018 р., а вже до серпня цього ж року вийти на фінальний варіант документу. На цьому наголосила генеральний директор директорату інновацій та трансферу технологій МОН Дар'я Чайка під час першого засідання робочої групи з підготовки Стратегії,

що відбулося 14 травня 2018 р. Нині Україна знаходиться на етапі формування власної політики інноваційного розвитку та має статус «інноватор, що формується», тому необхідно враховувати нові вимоги і виклики сучасності для досягнення кращого статусу [3].

На жаль, наша країна в міжнародних рейтингах займає низькі позиції, що свідчить про низький рівень розвитку інноваційного середовища.

Для відображення основних індикаторів оцінки ефективності функціонування національної інноваційної системи країн ЄС використовують Інноваційний індекс Європейського інноваційного табло (Innovation Union Scoreboard – IUS). Усі країни, що входять до табло, залежно від значень узагальнюючого індексу, згруповані у чотири групи: «інноваційні лідери», «сильні інноватори», «помірні інноватори» та «повільні інноватори».

У доповіді «Європейське інноваційне табло 2017» було проаналізовано дані за 2016 р. Значення показника для України в 2016 р. становило 28,9%, що свідчить про падіння на 4,2% порівняно з 2010 р. Україна належить до групи країн «повільні інноватори». Україна відстає за всіма показниками, крім показників охоплення вищою освітою. Відносно сильні сторони інноваційної системи України – людські ресурси, інвестиції компаній та вплив зайнятості. Слабкі сторони – зв'язки та підприємництво, привабливість дослідницьких систем, інноватори (рис. 1). За даними доповіді за 2017 р., помітними відмінностями України є зниження ВВП на душу населення, нижчий і негативний темп приросту ВВП, нижчий і негативний темп приросту населення і менша щільність населення. Серед показників із позитивною динамікою можна виділити кількість промислових зразків, обсяги експорту знаньєвомістких послуг та зростання кількості міжнародних спільних публікацій.

Інноваційний розвиток країни можна оцінювати не тільки за допомогою Європейського

інноваційного табло, а й інших індексів. Одним із таких є Індекс інноваційного розвитку агентства Bloomberg (Bloomberg Innovation Index), що передбачає аналіз семи чинників: витрати на R&D у співвідношенні до ВВП; технологічні можливості; продуктивність праці; кількість високотехнологічних підприємств; ефективність вищої освіти та відсоток дипломованих спеціалістів; концентрація дослідників; патентна активність. Відповідно до рейтингу, у 2017 р. Україна втратила за рік чотири позиції, що відповідає 46-му місцю в рейтингу серед 50 досліджуваних країн (табл. 1) [4].

Україна виявилася найгіршою за продуктивністю праці (50-е місце) і потрапила до трійки аутсайдерів за «технологічні можливості» (48-е місце). Водночас країна зберігає високе 21-е місце за ефективністю вищої освіти, яку розраховують за часткою працівників із дипломами ВНЗ і кількістю випускників з інженерною й технічною вищою освітою. Але варто зазначити, що порівняно з рейтингом 2016 р. Україна за рівнем вищої освіти втратила 17 позицій. За патентною активністю Україна посідає досить високу позицію – 27-му.

У рейтингу країн за Глобальним індексом конкурентоспроможності в 2017 р. Україна, як і раніше, займає досить високі позиції за показниками ємності ринку (47-е місце), охорони здоров'я, початкової освіти – 53-є місце. Найвищий рейтинг Україна має за показником «вища, середня і професійна освіта» – 35-е місце, але це на дві позиції гірше, ніж у 2016 р. Позиція України погіршилася за чотирма з 12-ти критеріїв: інфраструктура – 78-е місце проти 75-го місця у 2016 р.; ефективність ринку праці – 86-е місце проти 73-го у 2016 р.; інновації – 61-е місце проти 52-го у 2016 р.; вища, середня і професійна освіта – 35-та позиція проти 33-ї у 2016 р. (рис. 2).

Рейтинг України за підіндексом «інновації» у доповіді 2016–2017 рр. відповідає 61-му місцю, тобто падіння становить дев'ять позицій. Україна

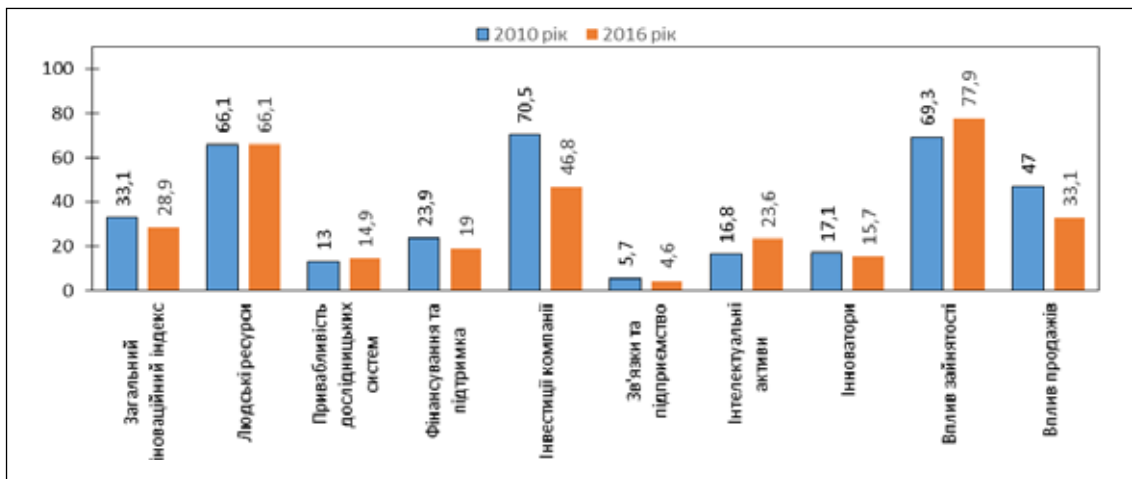

Рис. 1. Значення складників інноваційного індексу за Європейським інноваційним табло

погіршила свої позиції в рейтингу за всіма показниками цього підіндексу, крім показника «Наявність учених та інженерів» – 25-е місце проти 29-го у 2016 р.

Найбільше падіння відзначено за показниками: «державні закупівлі новітніх технологій і продукції» – з 82-го на 96-ту позицію, «взаємозв'язки університетів із промисловістю у сфері ДіР» – із 57-ї на 73-тю позицію. За підіндексом «технологічна готовність» у доповіді за 2016–2017 рр. Україна розташувалася на 81-му місці рейтингу проти 85-го в 2016 р. Лише за одним складником підіндексу Україна поліпшила свою позицію – «використання широкосмугового доступу до мережі Інтернет на 100 осіб» – 63-є місце проти 64-го у 2016 р.

За чотирма складниками підіндексу «технологічна готовність» Україна погіршила свої позиції в рейтингу. Найбільш стрімке падіння відзначається за показником «наявність новітніх технологій», за яким Україна втратила 14 позицій у рейтингу. Крім того, найбільш проблемним показником залишається «іноземні інвестиції та трансфер технологій» – 118-е місце.

Важливим чинником є обсяг інвестицій, що має вирішальне значення на ринку капіталу в інноваційному процесі. На рис. 3 зображено інноваційну активність промислових підприємств України протягом 2011–2017 рр.[6]

Порівняно з 2016 р. обсяг фінансування інноваційної діяльності зменшився до 9 117,54 млн. грн., при цьому частка фінансування інноваційної діяльності у співвідношенні до ВВП зменшилася з 1,0% до 0,3% (рис. 4) [5].

Основним джерелом фінансування інноваційних витрат залишаються власні кошти підприємств – 7 704,1 млн. грн. (або 84,5% загального обсягу витрат на інновації). За даними Держстату України, у 2017 р. кошти державного бюджету отримали вісім промислових підприємств, 17 місцевих бюджетів, загальний обсяг яких становив 322,9 млн. грн. (3,5%); кошти вітчизняних інвесторів отримали п'ять підприємств, іноземних – три, загалом їх обсяг становив 380,9 млн. грн. (4,2%); кредитами скористалося 21 підприємство, обсяг яких становив 594,5 млн. грн. (6,5%). Статистика за 2012–2017 рр. зображена на рис. 5 [6].

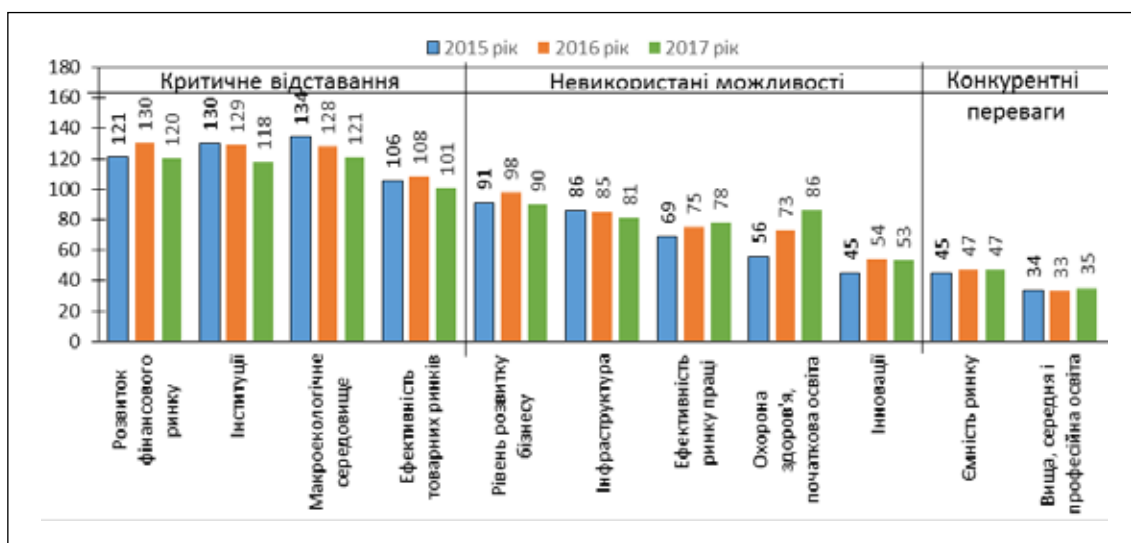

Рис. 2. Рейтинг України за 12 складниками Глобального індексу конкурентоспроможності за 2015–2017 рр.

Таблиця 1

Показники інноваційного індексу Bloomberg для України за 2016–2017 рр.

Рік	Загальний ранг	Витрати на R&D у співвідношенні до ВВП	Технологічні можливості	Продуктивність праці	Кількість високотехнологічних підприємств	Ефективність вищої освіти	Концентрація дослідників	Патент на активність
2016	42	44	47	50	34	4	44	27
2017	46	47	48	50	32	21	46	27

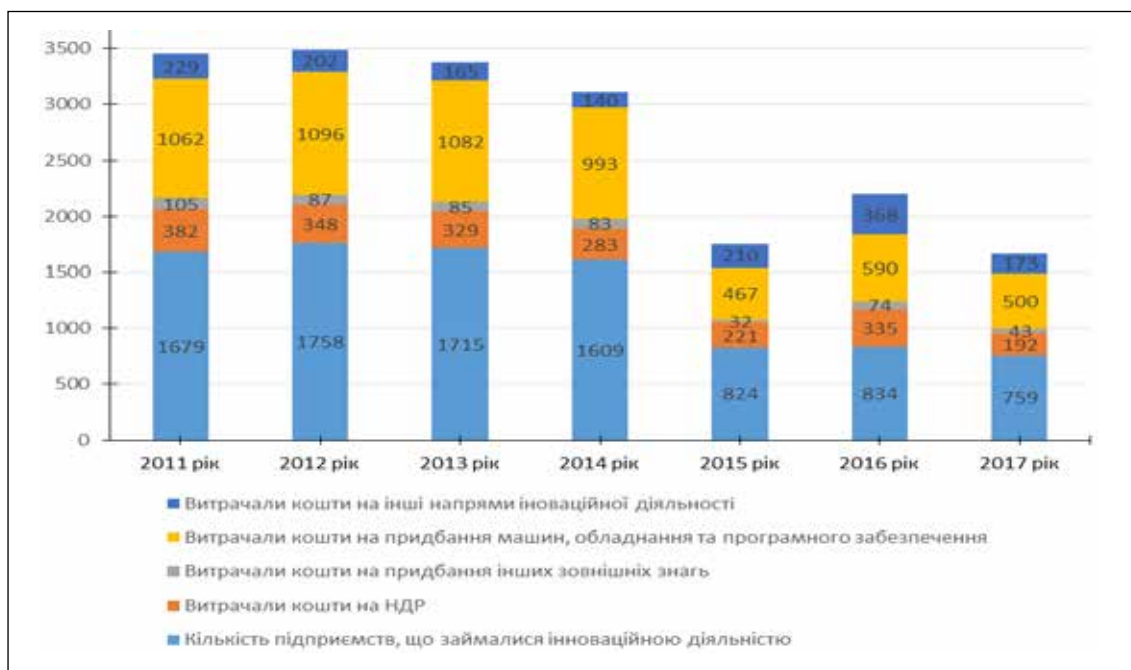

Рис. 3 Інноваційна активність промислових підприємств у розрізі напрямів інноваційної діяльності (одиниць) за 2011–2017 рр.

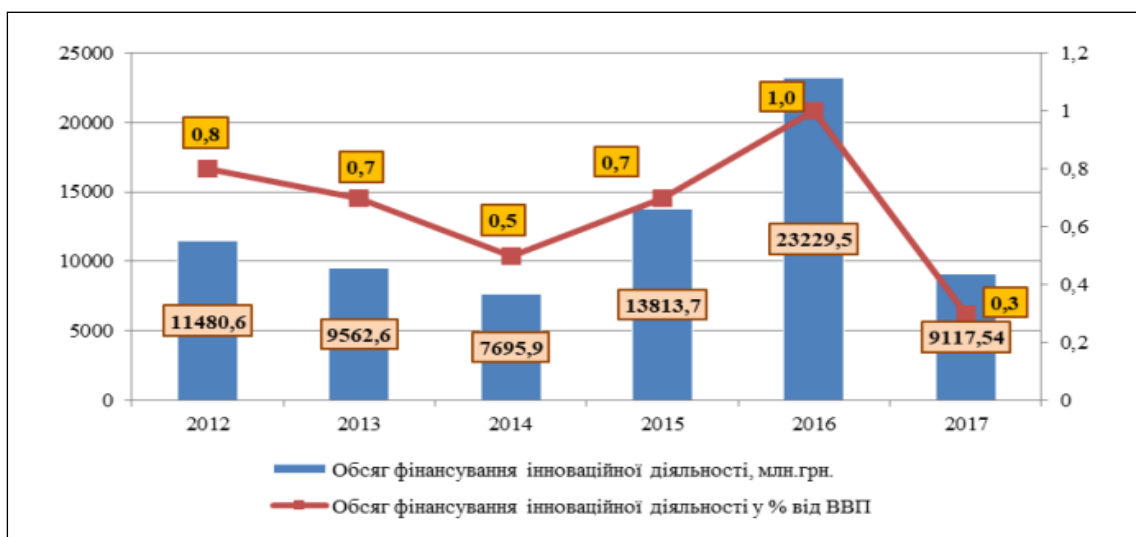

Рис. 4. Динаміка обсягу фінансування інноваційної діяльності за 2012–2017 рр.

Протягом 2010–2017 рр. підприємствами України за рахунок усіх джерел фінансування освоювалося капітальних інвестицій у розмірі від 13,8% до 19,5% від ВВП (рис. 6). Протягом усього періоду на придбання прав на комерційні позначення, об'єкти промислової власності, авторські та суміжні права, патенти, ліцензії, концесії витрачалося лише 0,2–0,5% ВВП. Найвищі обсяги таких витрат підприємств та організацій зафіксовано в 2015 р., найменші – у 2016–2017 рр.

На міжнародному рівні широко використовується інтегральна оцінка стану розвитку інноваційної системи. Україна ж представлена у кількох міжнародних рейтингах, які оцінюють інновацій-

ний потенціал, технологічну та інноваційну конкурентоспроможність. Одним із найбільш авторитетних є Global Innovation Index, що охоплює 127 економік світу й використовує 82 показники за цілою низкою тем і являє собою звіт, який щорічно публікують Корнельський університет, школа бізнесу INSEAD і Всесвітня організація інтелектуальної власності (ВОІВ), для обліку показників інноваційної діяльності. У числі чинників, що враховує індекс, є: нормативне середовище, освіта, інфраструктура та ступінь розвитку бізнесу і підприємництва. Згідно зі звітом, усі країни володіють потенціалом для новаторства, який можна наростити в кожній країні.

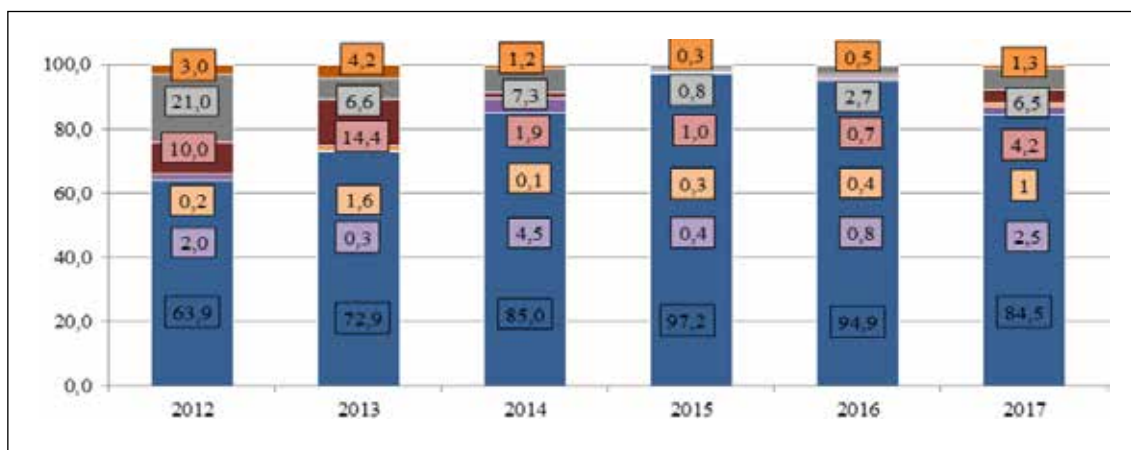

Рис. 5. Динаміка загального обсягу фінансування інноваційної діяльності за джерелами за 2012–2017 рр. (%)

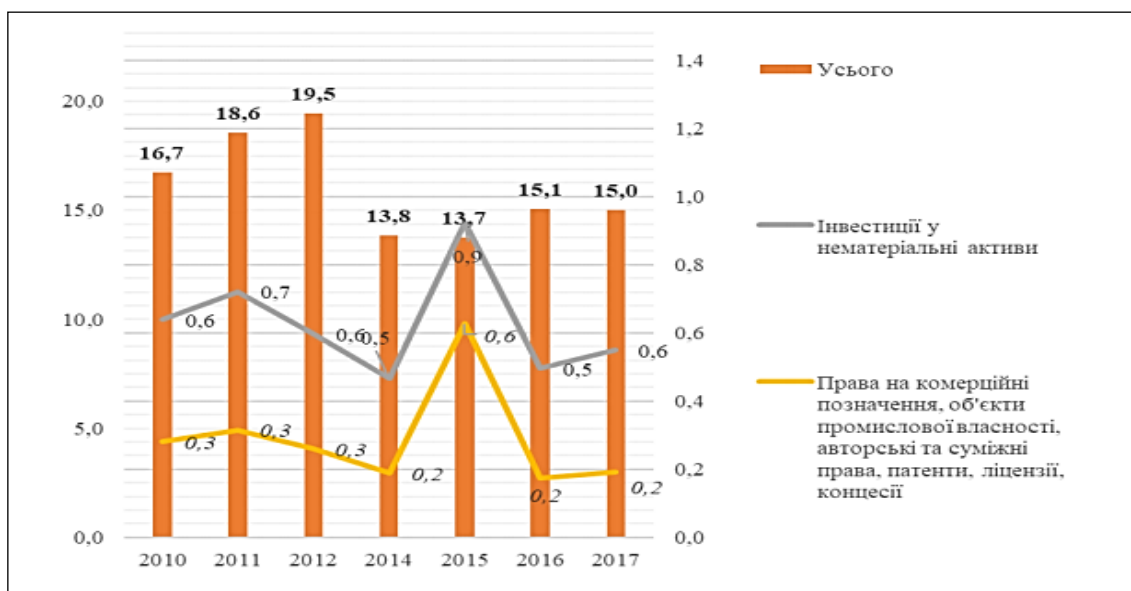

Рис. 6. Динаміка капітальних інвестицій у цілому та за видами активів в Україні, % до ВВП протягом 2010–2017 рр., %

Нижче (табл. 2) приведено країни світу, які очолюють рейтинг найінноваційніших країн світу 2017 р. у сфері наукових досліджень, складної бізнес-інфраструктури, ринкових інститутів та їх прихильності до знань і творчості [2].

Як бачимо, Швейцарія стала найбільш інноваційною державою завдяки економіці, заснованій на знаннях та перетвореннях новаторських ідей на прибуткові проекти. Швеція виділяється завдяки казковому дизайну університетів і значним досягненням студентів. Нідерланди першенствує у знаннях і технологічному виробництві, адже їх багаторівневий бізнес дає змогу лідирувати країні у цій конкретній сфері. США домінують завдяки своїм операціям на фондових біржах, стабільності глобальних ринків та Інтернету. Великобританія виділяється інфраструктурою (наприклад, Crossrail –

Таблиця 2
Рейтинг ТОП-10 найбільш інноваційних країн світу в 2017 р.

Позиція в рейтингу	Назва країни	Оцінка (максимальна – 100,00)
1	Швейцарія	67,69
2	Швеція	63,82
3	Нідерланди	63,36
4	США	61,0
5	Великобританія	60,89
6	Данія	58,70
7	Сінгапур	58,69
8	Фінляндія	58,49
9	Німеччина	58,39
10	Ірландія	58,13
50	Україна	37,90
..	..	..
127	Ємен	15,64

високошвидкісною залізницею в Лондоні). Данія виділяється своїм ефективним управлінням, науковими дослідженнями і системою освіти високої якості. Сінгапур йде вперед зі своєю екологічною політикою та екологічною стійкістю. Фінляндія першешествує в освіті. Німеччина виступає за створення патентів і технологічного виробництва, а Ірландія виділяється своєю інфраструктурою і культурою дизайну.

Україна посіла найвищу позицію за останні сім років – 50-е місце, випередивши Таїланд та опинившись позаду Чорногорії та Катару. Поліпшити позицію вдалося за рахунок таких показників (підіндексів), як «бізнес-досвід», «інфраструктура» та «креативність». Але значний потенціал залишається, адже від активізації інноваційної діяльності залежить вихід України з групи країн із сировинною економікою до групи країн – експортерів високотехнологічного обладнання та новітніх технологій.

Висновки з проведеного дослідження. Отже, з огляду на глобальні інноваційні індекси місце України досить скромне. Сьогодні основними проблемами розвитку інноваційної системи в Україні є: низький рівень інноваційної та виконавчої культури, незабезпечення виконання законів та порушення вимог законодавства; відсутність довгострокових програм розвитку національної економіки, заснованої на інноваціях; невідповідність законодавства у сфері інтелектуальної власності міжнародним правовим нормам; низький рівень інноваційної активності, зокрема малого та середнього інноваційного підприємництва; відсутність мотиваційного механізму до переходу реального сектору економіки на інноваційний шлях розвитку.

Для поліпшення ситуації у сфері інновацій в Україні в 2018 р. вперше було створено Раду з розвитку інновацій, що об'єднала представників влади, високотехнологічного бізнесу та громадські організації. Однак сфера інновацій в Україні залишається дуже зарегульованою, що гальмує розвиток та впровадження інновацій. Для того щоб цьому запобігти, визначено пріоритетні завдання, що допоможуть удосконалити інноваційну сферу. До них належать:

- створення Стратегії інноваційного розвитку України;
- реформа законодавства щодо державної підтримки інновацій;
- створення Дорожньої карти інтеграції України до Європейського дослідницького простору;

- державна підтримка міжнародного інноваційного співробітництва в рамках Міжнародної європейської інноваційної науково-технічної програми EUREKA [3].

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Офіційний сайт Державного комітету статистики України. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua>.
2. The Global Innovation Index 2017. URL: <https://www.globalinnovationindex.org/userfiles/file/reportpdf/GII-2017/Rankings.pdf>.
3. Офіційний сайт Міністерства освіти і науки України. URL: <https://mon.gov.ua/ua/news/liliya-grinevich-mayemo-zabezpechiti-bezperernvist-lancyugu-rozvitku-innovacij>.
4. Офіційна сторінка українського інституту майбутнього «Хвиля». URL: <http://hvylya.net/special-projects/ukrainian-institute-future/ukraina-v-globalnyih-reytingah-2017-2018.html>.
5. Школа Інвестора. URL: <http://investorschool.ru/rejting-stran-po-vvp-2017>.
6. Аналітична довідка про стан інноваційної діяльності України. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/innovatsii-transfer-tehnologiy/monitoring-prioritet/stan-id-2017-f.pdf>.

REFERENCES:

1. Ofitsiynyy sayt Derzhavnoho komitetu statystyky Ukrainy [Electronic resource] [Official site of the State Statistics Committee of Ukraine]. Available at: <http://www.ukrstat.gov.ua> (accessed 10 July 2018).
2. The Global Innovation Index 2017 [Electronic resource]. – Mode of access: <https://www.globalinnovationindex.org/userfiles/file/reportpdf/GII-2017/Rankings.pdf> (accessed 10 July 2018).
3. Ofitsiynyy sayt Ministerstva osvity i nauky Ukrainy [Electronic resource] [Official site of the Ministry of Education and Science of Ukraine]. Available at: <https://mon.gov.ua/ua/news/liliya-grinevich-mayemo-zabezpechiti-bezperernvist-lancyugu-rozvitku-innovacij> (accessed 20 July 2018).
4. Ofitsiyna storinka ukrayins'koho instytutu maybutn'oho «Khvylya» [Elektronnyy resurs] [Official page of the Ukrainian Institute of the Future "Wave"]. Available at: <http://hvylya.net/special-projects/ukrainian-institute-future/ukraina-v-globalnyih-reytingah-2017-2018.html> (accessed 15 July 2018).
5. Shkola Investora [Elektronnyy resurs] [Investor's school]. Available at: <http://investorschool.ru/rejting-stran-po-vvp-2017> (accessed 15 July 2018).
6. Analitichna dovidka pro stan innovatsiynoyi diyal'nosti Ukrainy [Elektronnyy resurs] [Analytical certificate on the state of innovation activity in Ukraine]. Available at: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/innovatsii-transfer-tehnologiy/monitoring-prioritet/stan-id-2017-f.pdf> (accessed 18 July 2018).

Nebylytsya V.S.

Student,

Shostka Institute of Sumy State University

Novykova I.V.

Candidate of Economic Sciences, Senior Instructor,

Shostka Institute of Sumy State University

LOCATION OF UKRAINE IN INTERNATIONAL ECONOMIC RATINGS FOR INDICATORS OF INNOVATIVE ACTIVITY

The innovation sphere integrates closely and dynamically in all sectors of the economy, directly influencing the overall growth of economic and social indicators of enterprises and organizations, as well as the country as a whole. Ukraine's transition to innovation is very important for increasing the competitiveness of the domestic economy.

The majority of developed and growing economies have been focusing on stimulating knowledge-intensive industries and industries for a decade and a half, as well as investing in the development, research, and preservation of human capital.

At the moment, Ukraine is at the stage of developing its own innovation development policy and has the status of «emerging innovator»; therefore, it is necessary to take into account new requirements and challenges of the present to achieve a better status.

One of the indices for assessing the level of innovation activity is the Bloomberg Index of Innovation Development, which involves an analysis of seven factors: R&D expenditure in relation to GDP; technological opportunities; productivity; number of high-tech enterprises; the efficiency of higher education and the percentage of graduates; concentration of researchers; patent activity. According to the 2017 rating, Ukraine occupies 46 positions from 50 countries.

At the international level, an integrated assessment of the state of development of the innovation system is widely used. Ukraine is represented in several international ratings, which assess innovation potential, technological and innovative competitiveness. One of the most reputable is the Global Innovation Index, which covers 127 economies of the world (Ukraine ranked 50th) and uses 82 indicators on a number of topics, and is a report published annually by Cornell University, the INSEAD School of Business, and the World Intellectual Property Organization (WIPO), in order to keep track of the indicators of innovation.

Unfortunately, our country is in low rank in international ratings. Therefore, today, the main problems of the development of the innovation system in Ukraine are: low level of innovation and executive culture, failure to enforce laws and violations of legislative requirements; the absence of long-term programs for the development of a national economy based on innovation; low level of innovation activity, in particular, small and medium innovation entrepreneurship.